

2020-08-17

Yttrande: Remiss SOU 2020:21 Sveriges museum om Förintelsen

Inledning

Biblioteken, museerna och arkiven är platser vi som medborgare besöker av många olika anledningar: möta vänner, läsa en bok, släktforska, se en utställning, lyssna till föredrag, med mera. Men de är också platser som genom föremål, böcker, handlingar och bilder bevarar minnen från händelser och skeende i vår historia där den personliga erfarenheten kanske sedan länge är borta. Samlingar och arkivhandlingar skapar därmed förutsättningar för oss alla att förstå, och förhoppningsvis lära av det förgångna: det positiva som det mycket negativa. En av de händelser i vår historia där det snart inte finns någon levande person med egna minnen av det som ägde rum är Förintelsen. I föreliggande utredning, *Sveriges museum om Förintelsen*, föreslås hur ett museum för att bevara och föra vidare minnet av Förintelsens kan inrättas i Sverige. Utredningen konstaterar att även om Förintelsen inte ägde rum på svensk mark så hänger den på många sätt samman med svensk historia, och berättelser från överlevande med anknytning till Sverige är en viktig del av vårt kulturarv.

Fackförbundet DIK:s synpunkter i korthet

- DIK ställer sig positiv till förslaget om att inrätta ett museum om Förintelsen och instämmer i vikten av att bevara både materiella och immateriella minnen från Förintelsen för eftervärlden.
- DIK håller med utredningen om att arbetet måste ske i samverkan med olika nationella och internationella kulturarvsinstitutioner, lärosäten och aktörer inom civilsamhället
- DIK betonar vikten av att alltid hålla frågor som rör folkmord och mänskliga rättigheter levande.
- DIK instämmer med utredningen om att det är viktigt att museet verkar för kunskapsutveckling om Förintelsen i bred historisk kontext, och

belyser att det också fanns andra grupper som föll offer för nazisterna folkmord.

- DIK ställer sig tveksam till att inrätta en ny fristående myndighet och menar att ett nytt museum om Förintelsen bör inrättas inom ramen för en befintlig myndighet, företrädesvis myndigheten Forum för levande historia. Flera av de uppgifter som den nya myndigheten är tänkt att göra genomförs redan idag av Forum för levande historia. Det bör ur alla aspekter - ekonomi, kompetens och befintliga nätverk och strukturer - vara den mest effektiva lösningen.
- DIK menar också att utredningen inte tillräckligt utförligt har beskrivit digitaliseringens möjligheter. Istället hemfaller utredningen i mycket åt att beskriva museiverksamheten i tämligen traditionell analog mening: det fysiska och beröringsbara.
- DIK konstaterar också att det hade varit önskvärt att utredningen hade utvecklat målgruppsanalysen och givit frågan om förmedling och pedagogik ett större utrymme. I föreliggande form är utredningen i huvudsak forskningsorienterad. Det är omöjligt att överskatta museernas betydelse för Sveriges alla skolor.

Nedan följer några korta resonemang utifrån vissa kapitel

5.2.3 Kunskap om Förintelsen i en bred historisk kontext

DIK instämmer med utredningens uppfattning att nazisternas folkmord på judarna i Europa har en given särställning och därmed måste vara central i museets verksamhet. Det är dessutom viktigt menar DIK att alla grupper som blev offer för folkmorden dokumenteras, synliggörs och diskuteras, såsom: romer, politiska motståndare, homosexuella, transpersoner, funktionsnedsatta och andra grupper

DIK instämmer också i utredningens bedömning att det hör till det nya museets roll att på olika sätt, genom forskning, utställningar och program, belysa Sveriges agerande i relation till Förintelsen och Nazityskland. Ur ett samtidsperspektiv är det också viktigt att det nya museet lyfter frågeställningar som har direkt bäring på vår egen samtid, eftersom demokrati och principerna om allas lika värde är satta under press idag.

5.3.2 Publik verksamhet och förmedling

Utredningen har ett starkt forskningsperspektiv, men är i övrigt rätt svag i sina resonemang kring pedagogik och förmedling. Pedagogik och förmedling hör till museets kärnuppdrag och det hade behövts en mer fördjupad analys av detta i utredningen menar DIK. Det pedagogiska arbete som bedrivs av landets museer är en viktig del för barn och ungdomars lärande, och den verksamhet som sker, och

som till stor del är riktad till landets skolor, är omfattande. Vikten av att den pedagogiska verksamheten i det nya museet ges stort utrymme kan inte nog betonas. DIK konstaterar också att det hade behövts en djupare målgruppsanalys, vem vill man nå och hur vill man nå, och dessutom hade det behövts lite mer utvecklade tankar och idéer om hur museets ska arbeta med dialog, delaktighet och medskapande. Det är områden som alla är väsentliga delar av ett modernt museums verksamhet och något som ständigt står i fokus såväl nationellt som internationellt.

6.2.1 Förutsättningar för ett museum om Förintelsen

I utredningen föreslås att det nya museet får en egen byggnad och dessutom framhåller man att en märkesbyggnad i sig är en viktig del för att locka besökare. Det finns en rad museibygnader runt om i världen som på olika sätt har fått en närmast ikonstatus: Guggenheimmuseet i Bilbao, Judiska museet i Berlin, m.fl. DIK ställer sig tveksam till utredningens förslag i detta avseende och ställer frågan om det är just det som behövs när så många av landets museer hukar under svåra ekonomiska förutsättningar. DIK instämmer inte i utredningens uppfattning att en separat museibygnad garanterar långsiktigheten för en verksamhet. Det som är garanten för en långsiktigt välfungerande verksamhet är ett relevant, tydligt och framåtriktat uppdrag i kombination med en tillräcklig finansiering. Det är alltid lätt att förföras av tanken på att en ny byggnad är svaret, men DIK menar att svaret aldrig finns i sten, tegel och betong utan i verksamhet, organisation och ekonomi.

Avsnitt 7.2 Behov av insamling och tillgängliggörande av föremål och arkivmaterial

Det finns idag en rad institutioner som förvaltar och tillgängliggör samlingar som berör Förintelsen, samtidigt som det sannolikt bör ske ytterligare insamlade av berättelser och artefakter. Huruvida samlingsmaterial behöver omlokaliseras till den nya myndigheten eller inte har DIK inte någon uppfattning om, men konstaterar att det hade varit önskvärt om utredningen på ett mer fördjupat sätt hade undersökt de digitala möjligheterna snarare än att omedelbart tala om att fysiskt flytta samlings- och arkivmaterial. Museisektorn, liksom hela det övriga samhället, är bara i början av den digitala utvecklingen och det bör vara en självklar utgångspunkt när man funderar kring ett nytt museum och dess verksamhet: utställningar, pedagogik, samlingar, forskning och tillgängliggörande. Ett digitalt utvecklat museum kanske snarare ska vara en nod mellan de olika institutioner som idag förvaltar material som relaterar till Förintelsen. Digitaliseringen gör det möjligt för fler att ta del av såväl material som verksamhet oavsett var man bor eller verkar. Ur pedagogisk synvinkel finns det dessutom säkerligen vinster med att fysiska föremål och arkivhandlingar fortsatt finns kvar runt om i Sverige, snarare än att allt är lokaliserat till en plats..

7.4.1 Forskningens roll i museiverksamhet

DIK instämmer med utredningens uppfattning om att forskning ska vara en central del i museiverksamheten. Det är också i linje med museilagen som uttrycker vikten av museerna som kunskapsinstitutioner. Huruvida man måste skapa en ny forskningsinstitution för att åstadkomma det önskade resultatet eller om det handlar om att utveckla de samverkansformer som redan finns mellan museisektorn och universiteten har DIK ingen uppfattning om.

Anna Troberg
Förbundsordförande DIK

Mikael Nanfeldt
Utredare DIK